

ANNA

FEMINISTA FOLYOIRAT

Megjelenik egyelőre minden hó 15-én :::

Ára 40 fillér

Előfizetési ára: egész évre 5, félévre 2.50 K

A nők passzív választójoga.

Írta: Bédy-Schwimmer Rózsa.

Amikor a főváros és az ország választójogi blokkja június első napjaiban a nők választójogának gyakorlati megvalósítását vállalta s amikor az Eszterházy-kormány kabinet-kérdésként programmba vette az igazi demokrácia e sarkalatos tételét: az ország asszonyai és a feminista követelésekkel egyetértő férfiad ujjongva álltak sorompóba az ideálisan demokratikusnak ígérkező új alakulat mellett Azt hittük, hogy belügyeinkben a militarisztikus erőnek világrendszerét képviselő régi regime teljes megszüntetéséhez járulunk hozzá, ha az őszintén demokratikusnak mutatkozó új rendszert odaadó munkával, lelkes propagandával támogatjuk.

Most azonban azt híresztelik a készülő javaslatról, hogy kevesebbet nyújt, mint amit az ország ujjongó helyeslése mellett kilátásba helyezett az Eszterházy-kormány és utóbb vállalt Wekerle kabinetje is. Hogy a Károly-keresztes katonák általános választójogát műveltsegi cenzushoz köti, a titkosság dolgában nem éri el az eredetileg tervezett mértéket és hogy a nők passzív választójogát teljesen elejti.

Nem sikerült ugyan határozott és autentikus felvilágosítást nyernünk e vész hírek valóságáról, de a pusztá lehetőség is a leghatározottabb állásfoglalásra kényszerít bennünket.

Az új választójognak bel- és külpolitikai jelentősége van« Mindkét vonatkozásában életkérdés: elég messzire viszi-e előre Magyarországot a demokratikus fejlődés útján. Belpolitikai szempontból hazánk jövőjének kérdése: elég munkaerőt fog-e talpra állítani az új politikai arra, hogy kipótolhassuk a világháború három rettenetes éve alatt szenvedett szörnyű íz4kai és anyagi elvesztését.

Ebből a szempontból életbevágó kérdés: beenge-

dik-e a nőket a felépítő, alkotó munka műhelyébe, vagy sem.

A nők aktív választójoga, a passzív nélkül, nem elegendő a nemzet háborús sebeinek gyógyítása szempontjából. Csordultig gyásszal megtöltött szivekből fakadó kötelességtudással készülnek ma Magyarország asszonyai a rekonstrukció munkájára. Nemzeti veszedelem volna, ha az alkotó munka műhelyéből tovább is kiszorulna a nő. Végzetes erőpocsékolás, ha az állam háztartásában, a nemzet nagy családja érdekében elvégzendő munka helyett, az e munkára való] jog megszerzéséért folyó propagandára kell lekötni a rekonstrukció gigászi munkájából kizárt női erőt.

Most nem a régi magyar tradíciókra, nem a tizenhárom év óta a nők választójogáért folytatott szívós munkára, nem a nők megbecsülésének kultúrjelentőségére, hanem kizárólag arra az egyetlen tényre utalunk, hogy Magyarország belső szociális és gazdasági újjáépítése lehetetlen a nők parlamenti közreműködése nélkül. A nők passzív választójogához ezért kell ragaszkodnunk.

Ha az egész világon még sehol sem volna a nőnek passzív választójoga, államunk érdekeiből, népünk szükségleteiből kifolyóan, nekünk kellene elől járni. Csak-hogy a példaadás nemes dicsősége már nem jut nekünk, mert a passzív választójog révén világszerte régen bevonták a nőt az aktív politikai munkába.

Akik pedig az angol nők csupán aktív választójogával szeretnék igazolni Magyarország asszonyainak a közvetlen alkotó politikai munkából való kizárását azokat két dologra kell figyelmeztetnünk.

Először arra, hogy ha Anglia nélkülözni tudná asszonyai politikai belső munkáját, az nem jelentheti, hogy Magyarország is megengedheti magának ezt a fényűzést. Továbbá nem volna dicstelen dolog, ha a demokrácia ilyen alapvető kérdésében Angliát megüdnök előzni. Sokat tanultunk Angliától, szép volna, ha taníthatnók is valamire.

Azonban az angol javaslat aktív választójoga nem olyan meddő dolog. Angliában ugyanis egyszerre megadják a nők általános választójogát 5-6 millió nő tömege ideig-óráig a passzív választójogi nélkül is csinálhat aktív politikát, mert számár anyainál fogva döntő befolyással ellenőrizheti a parlament működését» s készítheti elő a nők passzív választójogának sürgős megvalósítását. Ellenben nálunk – ha a sokfelől terjesztett híreknek hinni lehet a húsz milliányi nép asszonyai közül csak 250-300,000 kapna szavazó jogot s ez a kicsiny tömeg az egész országra felosztva csak a pártok viaskodásaiban lehetne jelentős, de nem az ország szociális, külügyi és gazdasági politikájában.

A nők csupán aktív választójoga arra indítaná a szervezett asszony töm egeket, hogy e csonka foggal olyan felölíeket támogassanak, akik a megválaszthatóságukért is sikra szállnak. Ez békeidőben is hallatlan energiapocsékolást jelentene. Ma azonban, amikor millió sebből verezik az emberiség teste, helyrehozhatatlan kárt jelentene.

Belpolitikai szempontból a legsürgősebb szociális, népjóléti, egészségügyi, művelődési és gazdasági problémák, a nők legközvetlenebb közreműködése nélkül nem oldhatók meg.

Külügyi szempontból pedig még nagyobb jelentősége van a kérdésnek.

A militarisztikus korszak lezárásáról és az emberi történet egy új fejezetének megkezdéséről van szó. A civilizált világ parlamentjeiben dől majd el, vajjon az új fejezet a vér- és vaskorszaknak még örjítőbb formában Való folytatását jelenti-e, avagy a militarizmus átkától megszabadulást, a polgári rend és biztonság uralomra jutását. A jog nem juthatna győzelemre a hatalommal szemben, ha a nőket továbbra is kizárnák és evvel fentartaná az erőszak elvét.

A rendszerváltozás csillogó ígérétei az ország határain kívül is benyomást keltettek: új bizalmat ébresztettek Magyarország politikai érettsége és jövő békepolitikai missziója iránt. A nők választójoga ez ígéretek közül éppen a demokráciának őszinteségének próbaköve lesz. Ha nem valósítják meg, Magyarország sarjadzó tekintélyén helyre nem hozható csorbát ejtünk. Reméljük, hogy az új rendszer Magyarország méltóságát a világ szemében megszilárdítja azzal, hogy a nőket beengedi abba a műhelybe, ahol szívük és eszük javával közvetlenül hozzájárulhatnak a szenvedésektől von agio emberiség kínjainak megszüntetéséhez.

Új világrend.

Czernin gróf külügy miniszternek október 2-án Budapesten mondott békebeszéde korszakalkotó. Nem a beszéd tette azzá. Mert amit Czernin elmondott, azt világos elmék mái évszázadok előtt is gondolták, az a mai nemzedék nagy gondolatkincéből való. De újdonság és korszakalkotó, hogy egy katonai nagyhatalom felelős külügyi vezetője felelős helyről állásának teljes súlyával kijelentheti, hogy ez a katonai nagyhatalom, amelyet ő képvisel, belátta s katonai nagyhatalomból béke-nagyhatalommá készülő átváltozni.

Ha a katonai partok még »legyőzetik« nekünk az egész világot, akkor sem változhat semmi azon a tényen, hogy Magyarország és Ausztria »a jövőben le akarnak mondani a katonai fegyverkezésről«. Nemzetközi teljes lefegyverzést és katonai erőszak helyett választott bírósági eljárást hirdetett Czernin.

Ennek a nyilatkozatnak a dátuma az emberi civilizáció

leg ragyogóbb napjaihoz sorakozik majd a jövő nemzedékek tankönyveiben.

A monarchia ezzel a nyilatkozattal lekötötte magát. Ezen az sem változtat, hogy a külügyminiszter gyönyörű beszédét néhány kihívó elszólással meg csúfította. Csak a beszédén lomtott, amikor pl. azt mondta, hogy »egy év múlva még hasonlíthatatlanul kedvezőbb helyzetben leszünk, mint ma«, vagy amikor azzal fenyegetőzött, hogy a monarchia megváltoztatja békecéljait, ha az entente nem kezd rögtön béketárgyalást, de a dolog lényegén ezek a súlyos hibák nem változtathatnak. Ez a két szerencsétlen kijelentés az aktuális hatástól fosztotta meg; a beszédet. Az entente háborús pártja azt mondta, ki fogja próbálni, vajjon egy év múlva tényleg olyan hasonlíthatatlanul jobban állnak-e majd a központi hatalmak, mint ma. A hirdetett programra őszinteségét pedig azért vitatta, mert a békeprogramot megváltoztatásának fenyegetése kísérte.

Ez végtelenül szomorú a béke siettetése szempontjából, de a végleges világrend kialakulásánál döntő marad az a tény, hogy a monarchia külügyminisztere megdönthetetlen elvvel bizonyította, hogy az emberiség jövőjét csak teljes nemzetközi lefegyverzéssel és választott bírósági eljárás elfogadásával lehet biztosítani. Ezeket és az államok szövetségét követeltük, követeljük és fogjuk követelni, a világ többi pacifistáival együtt, akár meddig tart még a háború szörnyűsége s akár milyen katonai eredményekkel végződik is.

A feminizmus erkölcsi alapja.

Írta: gróf Teleki Sándorné.

»Vesszőfutás«, »keserű pohár«, »szárny-nyirbálás«, »gáncsvetés«. Mi még? Ah igen. Beszélhetünk »kútmergezésrők is, de ezt csak a legutóbbi idők óta. Eleinte csak a kis túszurkálások apró picit infámiák voltak napiranden. Eleinte, — mikor a feminista aspirációkat, illet kiviccelni, lesajnálni, bókkal elütni. De hogy ez mitsem használt, következtek a finoman kieszelt kis hüvelykshorítók, spanyol csizmák és egyébé kínzó eszközök rendre-rendre. Elmondhatjuk, hogy 13 év leforgása alatt végig tanulmányozhattuk — (a saját lelünkön), — mindazt a művészetté fejlesztett sanyargatást, amivel a középkorban azok testét törték, zúzták, akik valamely új eszméért mertek síkra szállni. Mert óh! az emberiség sohasem tanul. Azok se, akik kínoznak, azok se akiket kínoznak!. S ma is épen úgy van, mint hajdan volt: »Kiki maga mesterségét folytatja ... folytatja«., mint a társasjátékban mondják. Lám, — itt vannak mindjárt a feministák... s itt van velük szemben a közvélemény ...

Egyenetlen párbaj volt. Vagy, ha úgy tetszik, rosszul beállított társasjáték, S mégis mi történt? Hogy a játék teljesen jelleget cserélt, — a kevesekhez jöttek a sokak, — A sokak ellenben úgy megfogyatkoztak, hogy most már csupa önfentartási ösztönből is kénytelenek magukat — feministáknak vallani. Ha visszagondolok három, négy esztendőre s összehasonlítom akkori küzdelmeinket a maival, azt hihetem, hogy álmodom. Akkor »komoly politikus« előtt vakmerőség számba ment, ha valaki a nők választójogát merte felemlíteni, ma kész róla a törvényjavaslat.

Természetes, hogy ha eddig nagy volt azoknak a száma, akik végtelen magaslatokból néztek le minket, amiért emberszámba vágytunk futni, ma percről-percre növekszik azoknak a lelkes, jó barátoknak a száma.

akik ha még olyan jó katolikusok is — mégis a törökkel szeretnék kiáltozni, hogy »segítsd őket Allah, — de ne olyan nagyon!« Ami úgy értendő, hogy legyünk választópolgárok — ha muszáj, hát na jó, — legyünk választhatók is, — de az Istenért! ne szabaduljunk fel minden gyámság alul. Ennek a jámbor jókívánságnak köszönhetjük, hogy tudatosan elferdített szövegében kürtölik világgá, még most is, a feministák irányelveit.

Mivel ezek a támadások, bár csupán egyes maradi Cassandrakodásában nyilvánulnak, mégis egy tökéletesen kialakult rendszerességgel ismétlődnek itt is, ott is — szabadjon nekem a Feministák Egyesülete vezető tagjainak sok-sok gyűlésén, újra meg újra ismételt, mindenkor szent meggyőződéssel hangoztatott kijelentéseit bokrétaba szedni.

Íme, sorra veszem a vádakot (Annyiszor hallottam azokat az utóbbi időkben, hogy betéve tudom valamennyit).

Először is itt van a nagy mumus, a gyermekáldás ellen való — jogos — védekezés. Válaszul hadd álljon itt Szirmay Oszkár azon beszédének néhány sora, mit a nemi betegségek elleni küzdelem ankétján, f. évi április havában elmondott:

»Vajjon nem feltűnő, nem megdöbbenő jelenség-e, hogy van egy vétsége mely oly teljesen ellentmond a női lélek természetének, s midőn a társadalom ezen vétséggel találkozott, egy paragrafust szegzett ellene, a bűnjető codexben kereste az orvoslást, ahelyett, hogy a feltűnő jelenség okait kutatva, azok orvoslását kereste volna.

A női léleknek legsajátosabb alkotó elemében, az anyai ösztönben, amely lényegében pontosan nem definiálható, csodásán egybeforrnak testi és lelki erői. S ha van valami, ami remélnünk engedi, hogy az emberiség kibontakozik azon vér- és sártengerből, melyben most szinte elmerülni látjuk, és hogy fejlődhetik egy szebb jövő felé, úgy azt csakis az anyai ösztön térhódításától remélhetjük.

Az anyai ösztönben mintegy átfinomulását, szublimálását látjuk a nemi ösztönnek. A nemi élet felé vonzza a nőt, de nem a pillanatnyi kedvtelés a célja, hanem az, hogy életet adjon, életet egy lengnek, melyet önmagánál jobban szeret, melyben testi életét folytatja, melyre lelke minden kincsét pazarolja, s melyért tudatosan s néha öntudatlanul mindent áldoz, hogy önmagááál jobb, boldogabb, tökéletesebb lényé nevelhesse. Az anyai ösztön erősíti meg a nő monogám hájla-

Még sokkal előbb, 1914-ben ugyancsak Szirmayné írta »A Nő« május 5-iki számában a következőket: »A gyönyörű, békés, csendes« meghitt otthonokban a háziasszonyi teendők nem emésztik fel a családanya minden erejét, hanem egyéniségének harmonikus fejlődése folytán gyermekeinek igazi anyja, nevelője, férjének igazi lélettársa tud lenni.«

Dienes Valéria 1917 október 15-én ekként nyilatkozott:

»Az asszony akarja a családi élet tisztaságát, a gyermek mindenképpel való védelmét és kultuszát az anyaság tisztelt és ápolását minden erőszak megszüntetését, egyéni, társadalmi és nemzetközi békét. A férfi könnyen út rést a családi tisztaságon futó szórakozások kedvéért

csak másodsorban értékeli a gyermeket, hajlandó emberanyagot költeni kétes célokért, megmosolyogja az anyaságot és természetesen a kéri az ököljogot és a hadiállapotot.«

Glücklich Vilma, a Feministák Egyesületének Június 16-iki nagygyűlésén mondta:

»Egyesületünk már 1904-ben, megalakulása eszterdejében csatlakozott a Nők Választójogi Világszövetségéhez. Tette ezt annak világos tudatában, hogy mindaz, amire törekszünk: az emberiség védelme a degeneráció ellen, az anya emberi méltóságának, gazdasági ércekének és hygienikus jólétének védelme, a gyermek minden gazdasági, szellemi és testi érdekének előmozdítása megvalósíthatatlan! ha nem tudjuk elérni azt, amit műveltebb és szabadságot jobban megbecsülő országok megadtak már a maguk asszonyainak: a választójogot«

Bédy-Schwimmer Rózsa »A Nő« 1917 januári számában írja:

»Az a hatalmas, az élet minden kérdését felölelő program, amelyet feminizmus címen név alá fognak, az anya- és gyermekvédelem, nevelésügyi reformok, a nők kiképzési lehetőségei, a női munka értékelése, a házassági jog reformálása, a fajrontó nemi betegségek és az alkoholizmus ellen: védekezés, a kettős morál megszüntetése stb., stb. a világ minden részében a társadalom legbölcsőbb elméit, legmelegebb szíveit, legtettekre szebb kezet foglalkoztatta.

De akár a gyermek problémái, akár a női pályák megnyitása, akár a tudomány egyenlő mértékkel osztása érdekében dolgozott a feministák egy-egy csoportja, valamennyit legerősebben az a gondolat ösztökélte, hogy szellemi és társadalmi kultúránkat homokra építjük mindaddig, míg a háború a társadalom elfogadott intézményeihez tartozik.«

Szegvári Sándorné: a nemi betegségek elleni ankétnak így nyilatkozott:

»A kettős morál szellemétől kell megszabadítani a törvényhozást, a társadalmat a közfelfogást, ha azt akarjuk, hogy fajunk éljen és felvirágozzék, ha azt akarjuk, hogy egészség; és bizalom honoljon az otthonokban!

Nem lehet kétféle mérték: női becsület és férfi nanc hia. Hanem legyen egyféle emberi, sexuális becsület. Csak egyféle megbízhatóság, csak egyféle tisztaság, csak egyféle hűség van. Ez az a »Neuorientierung«, amelyet ránk parancsol az óra komolysága, ha azt akarjuk, hogy népünk megmaradt része jövőben fajunk megmentője lehessen.

Aki komolyan akarja a nemi élet szanalását és belátja, hogy ez az egyetlen út, amely célhoz vezet, annak nem szabad megfélekeznie egy nagy alapvető igazságról. A kettős morált vészes következményeivel együtt csak a nő közreműködésével lehet kipusztítani az egész törvénykezés szelleméből, a közfelfogásból, a való életből, ha a nő egyenlő befolyású tényezője lesz a társadalomnak; ennek pedig első feltétele a politikai egyenjogúság.«

Glücklich Vilma a nemi betegségek elleni ankétnak a prostitúció kérdésénél többek között mondta:

»Idézték Blaschkó professzor mondását: »a morál nem egyféle, hanem százféle.« Tudjuk mi is, hogy különböző korokban, különböző éghajlat alatt a műveltség különböző fokán más-más a népek erkölcsi felfogása; ezt indokoltnak és természetesen találjuk. De indokolatlan és természetellenes, ha ugyanabban az órá-

ban, ugyanegy helyen, közösen víz végihez két ember egy cselekedet s azért egyiküket földig- sújtja a társadalom ítélete, míg a másik gavallér gyanánt kerül ki a kalandból.

»A nők gazdasági és társadalmi helyzetének javítása, a korai házasságkötés meghonosítása mindkét házaspár kereső munkája segítségével, a később tárgyalandó nevelésügyi reformok következetes végrehajtása: ezek az eszközök, ha nem is máról-holnapra, de komoly akarattal néhány év leforgása alatt mélyreható javulást biztosítanak a társadalom testi egészsége, ethikai színvonalá, eugenikai érdekeinek kielégítése terén.«

Mindebből napnál világosabban kitűnik, hogy a feministáktól semmi se állt és áll távolabb, mint mmorális, (pláne amorális!) elveket hangoztatni, terjeszteni. Aki az ellenkezőjét állítja, az vagy nem tudja, vagy nagyon is tudja, hogy mit, miért beszél... Amde mindhiába? a karaván halad, halad, előre, fel! ellenben az a néhány maradi, kákán csomót kereső diám a, aki csak megszólalni tud, de az emberiség kátyúba jutott szekerét még csak meg se próbálja kizökkenteni onnan, marad, marad és — elmarad, ott messze, messze — Bugacson, vagy — Mucsán?... Ki bánja?! — Csak hadd beszéljenek! Hadd mulassanak, ha jól esik nekik, kitelik az idejökéből...

Gróf Károlyi Mihály a nők választójogáról.

E lap olvasóinak nem kell bemutatni gróf Károlyi Mihályt, a képviselőház egyik hatalmas frakciójának kiváló vezérét és nem kell megmagyarázni, hogy minő értéket jelent ő a magyar közéletnek. Műveltségén, tudásán és minden köznapiságon való fölülemelkedésén kívül, tiszta és következetes demokráciája, bátor és messzelátó pacifizmus-emelte őt mai magas pozíciójára. Amikor meglátogattuk fit palotájában és keresztülmenve pazar termein az egyik szalonban a fogadtatásra várakoztunk, csak egy gondolat uralta e sorok íróját: micsoda erő, minő önfeláldozás, milyen előítéletmentesség kellett ahhoz, hogy gróf Károlyi Mihály azzá legyen, ami rövid parlamenti pályáján lett és hogy miilyen tövises utat járhatott ő meg, amíg felösmerte a zsupfeddes kunyhónak egyenjogúsítását a cifra palotákkal.

Nagyon szívesen álllok mindig A Nő rendelkezésére — mondotta tudósítónknak gróf Károlyi Mihály. Az általánosan felösmert szempontokon kívül, azért tartom különösen most s z ü k s é g e s n e k a nők választójogát, mert az új világrendet, melynek alapját kell, hogy képezze az intézményesen megalapozott béke, csak úgy látom b i z t o s í t o t t n a k ha a nőket is a politikai életbe tudjuk kapcsolni. Mert a nagy tömegeknek, az egész emberiségnek kell garantálni, hogy többé a civilizációt veszélyeztető ilyen háborúk meg ne ismétlődjenek.

— Nagyon vigyázni kell és résen kell mindannyiunknak lenni, akik a demokratikus haladás és a tartós béke hívei vagyunk, hogy ne csak azok az asszonyok kapjanak szavazati jogot egy bizonyos selectio folytán, akikről előre is fellelvezhető, hogy a legkonzervatívabban és csak a reaktionárius tábor fogják megerősíteni. Mert el tudok egy olyan kiválasztást képzelni, mely a nőknek csakis azt a rétegét juttatja szavazati joghoz, akikről eleve is tudható, hogy csakis a reacio táborának növelésére szolgálnának.

Még egy veszély forog fenn, az, hogy a kevés

nőnek megadott választójogot mesterségesen annyira szétszórják a választókerületekben, hogy a nők, mint olyanok, súllyal egyáltalában nem bírhatnának és a szétszóródás kizárná őket a szervezkedés lehetőségétől. Vagyis addig» amíg nem alkotják meg a valóban általános és egyenlő választójogot a nőkre vonatkozólag, két nagy veszélyt látok fenforogni. Az egyik: a selectio folytán amúgy is kevés nőnek juttatott választójognak, helyesebben szavazati jognak egy vagy kevés centrumban való koncentrálása, a másik veszély: ennek a fordított túlzása, a pulverizálás, a választó, szavazó nők teljes szétszórodottsága.

— Ami a nők passzív választójogát illeti, ennél a kérdésnél is az a nézetem, hogy erre nagyon is igényt tarthatnak a nők. Hiszen a nőket nemcsak, mint szavazókat akarjuk az állam politikai életébe kapcsolni, hanem az államnak reájuk, mint reprezentatív erőre is szüksége van. Mert eltekintve a b é k é t ő l, aminek propagálására az asszonyok különösen alkalmasak, az ő praktikus tanácsaikra és irányításaikra feltétlenül szükségünk lesz a háború után megkívánt modern szociális reformokhoz, ehhez az óriási, mondhatnánk elsőrendű tevékenységi körhöz. Értem ezalatt az elnéptelenedés problémáját épp úgy, mint a csecsemő-védelmet, a hadiözvegyek és hadiárva ügyét, a nő kereseti ágainak a háború alatt nagy mértékben fokozódott fontos kérdéseit.

— Ezeknél a szociális kérdéseknél a nő ne irányítson csupán, mint szavazó. A szavazó befolyása tudvalévően csekély és csak pillanatnyi értékű, nekünk pedig szükségünk van a nőkre, hogy az államot állandóan kontrollálhassák. Adja meg tehát nekik az állam, hogy mint választók szervezkedhessenek, hogy viszont ők is résztvehessenek abban a nagy munkában, mely a háború után reánk vár.

— A női szavazati jog problémája a nők aktív választójogával egyáltalán nincs megoldva. Kevésbé rossznak tartanám akkor, ha úgy, mint Hollandiában, csak a passzív szavazati jogot adnák meg.

S z á s z Zsombor, országgyűlési képviselő, Szilágyosomluó kiváló követe, aki a nők választójogának a magyar feminista mozgalom kezdetétől fogva lelkes és odaadó harcosa, így nyilatkozott munkatársunk előtt:

— Talán a legelső köz é tartoztam, akik a nők szavazati jogát és minden téten való egyenjogúsítását követelték. Mindez programomban is benn volt és természetesen úgy az aktív, mint a passzív női választójog híve vagyok.

— Amit a nőknek a Választójogi Javaslat nyújtani fog, azt magától értetődően csak első lépésnek tekinthetjük. Helytelen dolognak tartom például hogy a javaslat kizárólag kultuszenczuzust állapít meg. A világháború idején, amikor annyi a munkásasszony, annyi a dolgozó asszony, akik minden üzemben oly kitűnően állottak meg helyüket, nem szabad értelmi cenzushoz kötni a nők választójogát.

Fel is fogok ily értelemben szólalni a képviselőházban. Mert nem lehetséges az, hogy csakis kiváltságosak jussanak a női választójoghoz, hanem meg kell nyitni azok előtt a sorompókat, akik a mai nehéz időkben tanújelét adták annak, hogy megérdemlik a választójogot. Nem lehet kizárni azokat az állam politikai életéből, akik az állam gazdasági munkájában ily végtelen tevékeny részt vettek. Akik ezt a súlyos gazdasági és ipari munkát végezték, súlyosabb feladatokat oldottak meg, mint akik az iskolai cenzus birtokában vannak.

— A női választójog csak emelheti a parlament ni-

vóját és igen nagy hatással volna közállapotainkra is. Ez természetesen csak akkor érhető el, ha megadnák nekik az aktív és a passzív választójogot. A finn és a norvég példa mutatja, hogy mennyire előnyös a passzív választói jog.

— Arra a sokszor hangoztatott, de nevetséges kifogásra, hogy a női választójogi a nőket a politika fertőjébe viszi és elvonja őket igazi rendeltetésüktől, válaszolni alig érdemes. Nem a politikai, hanem a mai élet nehézségei viszik az asszonyt az élet zavaraiiba, ez az oka, hogy el kell hagyni otthonát és kenyérkeresőnek kell lenni az asszonynak is.

(m. gy.)

Ady Endre, Kernstok Károly, Bartók Béla a nők választójogáról

Meg akartuk szólaltatni a művészetet a nők választójogáról — egy kitűnőségénél fogva reprezentáns költőt, festőt, zeneszerzőt — mert a nő bevonulásának a társadalom törvényhozásába nemcsak politikai, sőt ezenfelül nem is csupán társadalmi vonatkozása van, de mindenekfelett emberi vonatkozását is tudjuk, amit pedig senki nem értékelhet oly érzékenyen, a szeizmográfok hajszálfinomságú kilengésével, mint épp a művészek.

Ady Endrét kerestük fel a Vadászkiút-szállóban; hová feleségével együtt megszállt, amíg pesti otthonuk berendezése elkészül. A tavaszt Balatonfüreden, szanatóriumi gondozásban töltötték, a nyarat Csúcsán, Erdélyben, Adyné vadregényes házában parkjában gondúzták, az őszi rendezkedés azonban felhozta őket Pestre s mi örömmel ragadtuk meg az alkalmat, hogy ügyünkben, a nagy költőt megszólaltassuk.

Adyval a szállódnak egyik régi bútorú, biedermeier-hangulatú s a zöld ripszelmék huzatától zöld fényű kis szalonjában találkoztam. Bús, fekete feje, Ideges érzékenységtől megkínzott vonásai és jelentékeny, okos, égő, egész élete felett virrasztó szemei a politúros asztal fölé hajoltak s újra egyszer oly egészen, egy darabban, ráfizető igazsággal jellemezték verseit.

Háborúról beszélgettünk, politikáról s ekkor megkérdeztem a nőmozgalommal szemben mi az álláspontja.

— A nők választójogának testestől lelkestől híve vagyok, — mondta — ugyanoly mértékben mint a férfiak választójogának, vagyis ugyanazzal a cenzussal: mindenkinek megadnám.

Megkérdeztem, szabad-e ezt a nyilatkozatát a »Nő«-be írnom. Készséggel beleegyezett. És tovább vállalta a véleményadást ezekkel az értékes és sajátosan az ő beszédmodorába tartozó szavakkal, melyek betű szerint így hangzottak:

— Ahogy Prohászka kifejtette, én is azt hiszem, mint a férfiakat, úgy a nőket sőt fokozottabban rá kell nevelni a megadott jogokra. A férfiak jogállama csődbe jutott, az önzésnek, a szeretetlenségnek és zsarnokságnak annyi bűne után igen jó érdeke volna az emberiségnek megpróbáltatni a kiengesztelést és az emberi ideál megvalósítását azokkal, akik még tisztakezűek: a nőkkel.

— Ez iszonyú háború szinte csábítja az embert, térjen át ősi, becsületes, matriarchális rendszerre, hiszen a nők anyáknak, feleségeknek, szeretőknek és

sokkal becsületesebbek, mintsem egy ilyen új vágóhidat» mint a mai megengedjenek.

A társadalom mai formájában tisztán a férfi porondja, ahol ágál és nemzedékek sorsát intézi el — egy gerelyvetéssel. Az emberiség sorsa, ha az emberiség tényleg jobb sorsot érdemel, parancsolja, hogy a férfi kezéből ragadjuk ki az uralkodó perccet, mellyel eddig csak nyomorúságot tudott fajtájára dirigálni s állítsuk mellé, sőt ellene is egy kicsit, a magát még az emberiség politikai küzdelmeiben nem kompromittált nőt.

Kernstok Károlyt, ki Nyerges-Újfaluról kiállítást rendezni jött rövid időre Pestre, új képanyaga milieu-jében, az Ernszt-múzeumban találtuk meg. A falakon ott élnek a meleg, mély, egymásbakapó színek. Kernstok elérkezett kiforrottsága korszakához, melyben nem keresi többet — spekulatív festészet útjain — az anatómiai felépülés, a szerkezet problémáit, nem keres többet és nem problematizál, hanem gyönyörködik a természetben, átadja magát a magyar föld és magyar táj s a paraszti élet elemi várásának s egy őszintén végigcsinált evolúció erejével: ezt meg is meri vallani. Megmondtuk a művészeknek, milyen tárgyban kérjük ki véleményét s bár tudjuk jól, hogy utóbbi időben egészen csak festő volt s a társadalom problémáit, magányos Dunapartján, ugyancsak elhagyogatta maga mögött, azért mégis ragaszkodunk hozzá, hogy épp életnézete, magánya és művészete közepéből szólaljon meg s a női élet mai formáiról és elhelyeztettségéről mondjon ítéletet. Ezt mondta:

— Minél előbb kell a nők választójoga, már csak azért is, hogy meglegyen a kezdete a nők teljes felszabadulásának, hogy valamikor lerázzák ama nemi jobbagyságot és nyomorúságot, melyet generációkon keresztül elszenvedtek.

— Úgy vélem, hogy a nők szociális felszabadulásának legfontosabb momentuma a nemi felszabadulás. A nőnek szüksége van társadalmi, gazdasági és törvényhozó függetlenségére abból a célból, hogy Ennek a beteljesedésnek megvalósítására szolgál a teljes jogi arzenál. A nő- nemi felszabadulásával együtt pedig el fog jönni az utópisztikus társadalmi forma, az »aranykor«, mert meg fog szünni minden imperializmusnak alaptényezője.

Igy beszélt az az ember és művész, aki a természet alapján áll. Ugy látszik, a magány, a föld, a víz s az elemi erők társasága végeredményben egyet tanácsol a szociológia elvont elméleteivel,

A zeneakadémiába megyünk fel. Borús novemberi délelőtt Tizenegy óra elmúlt, a melegre fűtött folyosókon halk növendék-zsongás hallatszik, ki kottáját rakosgatja az ablakpolcon, ki leült a folyosón a felügyelő néni mellé és várja sorát, ki a ruhatárból siet fel és nesztelenre halkítja lépteit: benn a tanterekben most tanítás folyik. Egyik zárt ajtó mögül finom etude óvatos haladása, művészi ujjak alól, bátrabbra igyekeznek.

— Bartók tanár urat keresem, mondóin; a szolgának, ki készséggel átveszi tájékoztató soraimat. A szolgál eltűnik valamelyik tanteremben és kis idő multán visszajön, hogy a tanári szobába tessék eljelen. — Rögtön rön a tanár úr — mondja.

Csakugyan, két percnyi várakozás után, Bartók Béla belép és leül szemben velem. Hosszú művész-haja, fekete Lavalliere-nyakkendője és közbül szürke szemének különös tekintete, mely nyílt is, zárkózott is, világosan kitekintős főképpen mégis csak magába látó, ez a félnék és vad és nagyon jelentős arc: kérdően néz reám, bár már tudja miről van szó.

— Feltétlenül — mondja csendesen. Feltétlenül híve vagyok a női választójognak, mert igazságtalanság róluk rendelkezni nélkülük. A kérdéssel nem foglalkoztam közelebről, egyéni hozzászólásom nincs, a művészetben sem látom felszabadító hatását, mert ezen a téren kinek tehetsége volt, az nemre való tekintet nélkül érvényesült. De bizonyos, hogy szociális, kulturális téren fontos eredményeket fog a jogegyenlőség felmutathatni. Hiszen a házasság mai formája s a házassági jog még azokból a régi idők-ből származik, mikor a nő tulajdonát képezte a férfinak, mikor az volt a beállítása, hogy a férfi jobbagya legyen s maga a történeti fejlődés követeli, hogy a nő jogát mai korhoz illőbb, modern törvények szabják meg.

— Még egyet, — mondja Bartók rövid gondolkodás után, úgy-e a választójogi javaslatba — hír szerint — csak a nő aktív választójogát kapcsolták? A választhatóságot mellőzték? Ezt nem tartom helyesnek, mert ez megint csak igazságtalan, felemás és tul közvetett megoldása a helyzetnek.

Elköszönünk Bartók Bélától, hiszen a tanár úr kedvünkért valamely tanóráját szakította félbe és bizonyos, hogy udvarias elfogadása mögött sürgős teendők fontoskodnak. Mennyit tud adni és teremteni és lerögzíteni és kiaknázni magából és másokból, zongorája előtt — Bartók Béla — ilyen rövid negyedóra alatt.

Az ajtó előtt megint a csörgedező etude fogad és lekesi a lépcsőn — a kiválasztottak szigetéről — a novemberi, ködös utcába.

Dénes Zsófia.

Vajjon miről is beszélhettek?

A Czernin külügyminiszter tiszteletére adott ebédről a lapok az elfogyasztott ételek és a fogyasztók listáját közölve, az estély szellemi részéről is beszámoltak. »Az ebéd a legbarátságosabb hangulatban íolyt le — írta a »P. N.« — sem külügyekről, sem b e l p o l i t i k á r ó l n e m v o l t s z ó» hisz hölgyek is voltak jelen.« Kíváncsiak vagyunk, miről társalgott! a világháború negyedik telének küszöbén a Wekerleéknél összegyűlt díszes vendégsereg, ha sem külügyekről, sem belpolitikáról nem esett szó. Ami pedig azt illeti, hogy ez Edzett történt, mert »hisz hölgyek is voltak jelen«, talán illett volna megsúgni a hölgyektől feszélyezett társaságnak, hogy olyan miniszterelnök asztalánál ülnek, olyan miniszterek társaságában, akik kabinetkérdésként vállalták a nők választójogának megvalósítását, akiknek tehát maholnap már mindenkor nők társaságában kell majd megbeszélniök a nők életérdekeit is jelentő kül- és belpolitikai ügyeket.

Választójogi gyűlés a Belvárosi Polgári Körben.

A gyűlésen, amelyet a Feministák Egyesülete rendezett Székely Ferenc udv. tan., a kör elnöke, üdvözlő szavaiban kijelentette, hogy a kör, bár munkapárti, a nők választójoga mellett foglal állást. Dr. Csizmazia Endre orszgy. képviselő felháborodással utasította vissza az anyák, feleségek eddigi kizárását a politikai jogokból és meleg szavakban méltatta azokat a megbecsülhetetlen szolgáltatásokat, amelyeket a nők a háború alatt tettek a társadalomnak minden téren folytatott munkájukkal. Gróf Teleki Sándorné mélyenjáró értekezés keretében mutatta ki, mennyire megalázó a nő helyzete ma, mikor a gyengeelméjűek és gonosztevők módjára kizárják a politikai jogokból és mennyire bántó és káros volna, ha a jobb 'belátás alapján álló mai kormány sem adná meg a nőknek az általános, aktív és passzív választójogot. Dr. Grósz Emil egyetemi tanár saját szakmájában szerzett tapasztalatok alapján foglalt állást a nők aktív és passzív választójoga mellett és többek között ezeket mondotta:

Kétségtelen, hogy a Wlassics által 20 év előtt ki- eszközölt rezolúció adta meg nálunk az impulzust arra, hogy a női munka széles körben érvényesüljön. Beváltak-e, igen, vagy nem? A válaszom röviden az: hogy igen! Persze, aki azt kívánta, hogy minden orvosnő Billroth, minden természettudományi szakon működő Helmholtz, minden történelmi szakra menő nő Mommsen legyen — az csalódott. De aki pártatlanul igazságosan ítélt, annak be kell vallania, hogy a nőnek az orvosi és bölcsészettudományi szakra bocsájtása jó konzekvenciával járt. Teljesen indokolatlan, célszerűtlen, sőt egyenesen káros azon korlátozások fenntartása, melyek azt célozzák, hogy a nők csak ezen két fakultást látogathassák. A logika, a józan ész azt kívánja, hogy minden fakultás, minden főiskola egyaránt megnyitassék a női hallgatók számára. És pedig a teljes egyenjogúsítás alapján. Az, hogy minden egyes, a főiskolára kvalifikált nőnek külön kell folyamodnia a miniszterhez, hogy felvétessék, nem is akadály, hanem akadékoskodás; hogy megnyitják a főiskolákat, de mindenféle teljesen hatástalan bürokratikus formulákkal akarják a korlátozást, abban nincs semmi értelem. Az egyetem konzervatív korporáció s mégis az egyetem tanácsa egyhangúan kívánta ezen korlátozások eltörlését. De ha reá bízhatom a nőre az egészségemet, az életemet, a legmagasabb kulturális munkát, az oktatást, akkor nem látom be, hogy miéit ne választhatna? Ha a nő a gazdaságot, az üzletet, az ipartelepét, a kórházat jól vezeti, ne lenne képes szavaltatát gyakorolni? Azt nem látom be. Mindazoknak, akik azt mondják, hogy az orvosnő, a hivatalnoknő, az iparosnő, elhanyagolja a nő legszentebb hivatását a családalapítást, azt válaszolom: tessék lehetővé tenni, hogy a nő, ha férjhez megy, megtarthassa állását, tessék a szoptatást lehetővé tenni, tessék a gyárakban, hivatalokban gondoskodni arról, hogy a nő ne jusson collisioba a természet törvényével s az élet szükségletével. Ne' tessék elcsábítani, a fiatal lányokat, ne tessék őket betegek tenni, ne tessék őket a szó szoros értelmében kihasználni; avval sokkal jobban megőrizzük a nőt arra, hogy egészséges anyává lehessen, mint avval, hogy az életnek tartalmat adó munkától elzárjuk. A nő munkája teljesen bevált, a téliesített munka megadja a nőnek a jogot a választói jogra, ezért annak megadását helyesnek és időszerűnek tartom.

G I Ü K I C H Vilma befejező szavaiban köszönetet mond a Belvárosi Polgári Kör támogatásáért és az előadók szives segítségéért. Üdvözlö dr. Hódy Lajos és dr. Gáspár Artúr min. osztálytanácsosokat, akik az átmenetgaz-

dasági, illetve belügyminisztérium képviselőjében jelentek meg. Előterjeszti a következő határozati javaslatot, melyet a gyűlés egyhangú lelkesedéssel elfogadott:

A F. E. 1917. november 3-ai tartott gyűlése kimondja, hogy

amennyiben a választójogi törvényjavaslatnak Az Est mai számában közölt kivonata híven adja vissza annak szövegét, mélységes csalódással venné tudomásul a nők kizárását a passzív választójogból;

elvárja a demokratikus választójogi kormánytól, hogy nem fogja útját állani semmiféle oly módosításnak, amely akár a nő választójogának a férfiakéval egyenlő cenzushoz kötését, akár a nők passzív választójogának törvénybe iktatását célozza;

a gyűlés már ma is érvényesíteni kívánja a nők befolyását az emberiség legértékesebb javának: az emberanyag megőrzésére. Ezért avval a kérelemmel fordul β külügyminiszteri úrhoz, hogy felhasználva a monarchiára nézve most fölötté kedvező harctéri helyzetet, ismételje meg budapesti békés szövegét, amely világszerte reményt ébresztett a fiaik életéért aggódó, fájdalmak martiriumát szenvedő anyákban.

Fő a logika!

(Férfiak magunk között.)

Most mondjunk el minden rosszat az asszonyokról. Magunk között vagyunk és a lovagias udvariasság nem kötelez. Mert a villamos lépcsőjéről ugyan lerúgjuk őket és a hatalom legalsóbb lépcsőfokáról is, de őszintén, egyenesen a szemükbe mondani véleményünket, vagy pláne megokolná, azt férfi úriember még se teheti.

Tehát választójogot akarnak, sőt képviselők akarnak lenni. Hihetetlen! Hiszen mi modernnek vagyunk, sőt radikálisak és nagyon jól tudjuk, hogy »aki Jó arra, hogy életét kockára tegye a nemzet védelmében, attól nem tagadhatjuk meg a jogot, hogy annak sorsába bele is szólhasson!« Hiszen mi harcoltunk a Károly-keresztesek szavazati jogáért, (kivált míg Tiszát kellett buktatni yele.)

És ezért ankéteket és kongresszusokat rendezünk az elnéptelenedés veszedelme ellen is. Mert hol szerezzék meg hőseink Károly-keresztjüket, ha nem lesz nemzet, amit védhessenek? A nemzetet előbb meg kell szülni. Ezt csinálják az asszonyok! Ez az ő hivatásuk! Nem kisebb dolog ez kérem. Minden anya kockára teszi az életét, mikor megszüli azt a férfit, akit mi életünk kockáztatásával aztán megölünk. Volna egy tréfás propozíció: Károly-keresztet kell adni minden anyának, még pedig a vitézségi érem szalagján! Persze akkor szavazati jogot is kapnának, Sőt huszonnégy éven felül választhatók is volnának. Ezt így mégse lehet. Mert a fő a logika. Aztán mondom: mi radikálisak vagyunk és gyűlöletes előttünk a „konzervatívok hírhedt szövege: a nemzetfentartó elem» Pedig akadhatna a feministák között, aki ezt ügyes jelszónak újra felelevenítené, mondván, hogy az igazi nemzetfentartók az anyák. De hát ez csak nem elég kvalifikáció a politikához? Ahhoz némi szellemi képesség is csak kell! Igaz, hogy az értelmi cenzust elvetettük a Károly-kereszteseknél. De a fő a logika! Mert az nem mindegy. Azok mégis csak férfiak és az a sok tanárnő, orvosnő

és egyéb doktornő mégis csak nő. Hiszen mi modernnek és radikálisnak nem is e nők intelligenciáját tartjuk alacsonyabbrendűnek a bugaci csordásénál. A baj mélyebben van a karakterben. A női karakter teszi lehetetlenné, hogy — még ha szavazati jogot talán kapnak is — választhatók legyenek.

Köztudomású, ősi tétel, hogy a női jellem gyenge, határozatlan, ingatag. Tessék megnézni az egész vígjáték-litteraturát és a bordalokat »La donna e mobile!« Es milyen kitűnően jellemzi a nagy Strindberg (az asszonyi lélek legjobb ismerője és ezért legféltelenebb nőgyűlölő), »Az apá«-ban a feleséget, aki konok, rendíthetetlen, kegyetlen, acél-szívóssággal viszi keresztül az akaratát. Strindberg ezért haragudott leginkább az asszonyokra. Mert a fő a logika. Egyáltalában az a baj, hogy a nők fanatikusak és rajongók és nem tudnak és nem akarnak alkalmazkodni az élet realitásaihoz. Pedig a politikában ez kell. Viszont tessék elolvasni a másik nagy: klasszikusát a népgyűlöletnek, Weininger, Kétségtelenül kimutatja, hogy nincs érzékük a nagy absztrakt ideák iránt, hanem menthetetlenül bele vannak fogódva az élet közvetlen, praktikus _realitásaiba, (A logika, a logika a fő.)

Mi radikálisak attól is tartunk, hogy a női választójog csak a konzervatív néppárt tábort fogja erősíteni, viszont legjellemzőbb a női karakter ingatagságára, hogy milyen hamar kapnak minden új dolgot. Tessék megnézni, hogy kik az első hívei minden ma született új áramlatnak! És ez ellen nekünk radikális es progresszív férfiaknak... azazhogy... a fő a logika!

De igaz is! Ők ülnek ott minden felolvasáson, minden új könyvnek ők az első publikuma. Nekik még máma is, mikor majd minden professzióban résztvesznek, legalább olyan fontos az »általános műveltség«, mint a komoly, megbízható szaktudás. Ők mindenbe belekotnyeleskednek. Pedig az aktív politikus első és legszükségesebb kvalitása, hogy ne legyen befalazva egy hivatás ideológiájába. Neki érzéke kell hogy legyen a társadalom minden produkciója, minden szellemi áramlata iránt, hogy azok érdekeit kibalanzírozhassa. (A logika!)

Kényes dolog és ezért így magunk közt sem szívesen beszélünk róla, de hát nem lehet elhallgatni a nők könnyű befolyásolhatóságát férfiak által Minden férfi-jelölt százszor könnyebben hódítja meg őket, mint a férfi választókat. Már most tessék meggondolni, hogy ha megadjuk nekik a passzív választójogot — egyszerre tele lesz a parlament női képviselőkkel! Mondom, hogy fő a logika!

De hiszen ebbe is belenyugodhatnánk elvben. Csak-hogy még nincs itt az ideje. Mert az aktív politika valami, amibe előbb bele kell tanulni. Annak technikája van. A szervezés én a propaganda, a kapacitálás és a tüntetés és ezer formája annak, hogy politikai meggyőződésünkkel megmozgassuk azokat, akiket illet hogy politikánk érezhető társadalmi erővé váljék, ^{TM} ezek mind olyan dolgok, — amiket tudni kell. Ezt ők még nem tudják. És mégis milyen erőszakosak! Mégis, hogy behálózták az egész országot szervezeteikkel néhány év alatt, mégis, hogy megmozgatnak minden követ, hogy a falusi népköröktől a piros bársony székekig minden megmozdul az agitációjuktól. Hallatlan, hogy milyen szerénytelenek! Nincs bennük semmi logika!

Balázs Béla.

Francia nő a békéért.

Írta: Dénes Zsófia«

Láttál-e már könyvet, melynek minden második lapján egy, vagy három vagy öt sort törölt a cenzúra s az előszót és bizonyos fejezeteket makulátlan fehér lapnak rendelt el? Ilyen a Marcelle Capy könyve, mely 1916 tavaszán került ki Parisban, Ollendorffnál s melyet bevezető és szintén megnyirbált sorokkal Romain Rolland indított útnak.

Kezemben a könyv hatodik kiadása. Címe: *Une voix de femme dans la mêlée* (Asszonyi hang a dulakodásban), rövid és Hosszabb újságcikkek gyűjteménye s olyan lírás mint a háborús napló. A háború krónikája nem a nagy események szemszögletéből, hanem a mögöttes országrészek szürke köznapiságából, a párisi utcáról, a zsúfolt vagonból, a kisvarosi vendéglőből, a faluból. Igazságize van a Marcelle Capy írásának és fiancia íze, valahogy úgy, hogy ő több, mint a francia nép leánya, mely ösztönös szocializmussal még eltalált minden ügy mellé, mely igazságos, emberséges és tiszta, — ő ezenfelül a nagy Rabelais leánya és Clement Marot-é, kik annyira franciák, hogy már gallok voltak. Az életet szereti és mindent, ami az életé, érzi öröme az életben felcseng minden húrban, akár a bordeauxi halpiacról és zöldsége polcokról, akár a gyermekét szoptató anyáról s az utca apró kölykeiről vagy a szép béreslegény haláláról beszél. Itt veti meg a lábát, ebben a valóságban, ezen a minden teórián átözdelő s — arányló talajban: az életben s innét izen hadat mindannak, ami az életet lerontja: a háborúnak, a gyűlöletnek, a betegségnek, az alacsony munkabérnek, az ügyesek ügyefogyott-tiprásának s annak a hatalomnak, mely mindezt a vérontást és kifosztást tehetetlen sakkfigurákon végrehajtja. Eszköze pedig rá sok ízben nem a koturnuson járó düh, hanem a kacaj, szatíra, pellengérré állítás — ahogy vérbeli francia mondás: *c' est le ridicule qui tue*, tanácsolja — s ezért is látjuk, hogy *Les grotesques* című ciklusába, hol a hazafias ágenseket tűzte céltáblául, a legirgalmatlanabbul szántott belé a cenzúra. De mindenekfelett egy erőfeszítés vergődik Marcelle Capy tollán: a béke, a lehetséges béke, az egy órával hamarabb béke emberekkel, akik olyan emberek, mint én, te és mindannyian. Marcelle Capynak nincs »boche« ellensége a túlsó fronton, számára ott az allemand vérzik, hörög és meghal, mert rajta kívül álló hatalom őt is a lövészárókba rendelte.

Marcelle Capy nem elvont, nem vonultat fel műveltségi és logikai arzenált és nincsenek jelszavai. Ő csak mesél, meséli mindazt, amit lát és hall, ahogy az érzékenységén keresztülverődik és olyan csendes és egyszerű a szava, mintha kis gyermekek és beteg katonák hallgatnák. Anyaság van szavai mögött, oltalom mely minden tehetetlent befogad. És csak akkor szorul ökölbe keze, ha szembefordul ellenségével és arcába ordítja haragját, gúnyját, gyűlöletét: a háború felidézőit a háború vonító véreibeit, ezeket gyűlöli Marcelle Capy ellenségének kirobbanó-fanatikusán.

Marcelle Capy délfrancia. Nem látom életvonalát, (hogy fiatal, az kiderül írásából, mert Tolsztoj halálakor, 1910-ben, magát még húsz évesnek sem mondja), nem ismerem körülményeit, bár két elődjét pontosan tudom: madame de Staël, aki nem akarta, hogy a fiancia sovén legyen és George Sand-ot, aki 1871-ben írta: — Gyűlölöm a kiöntött vért és nem kell nekem a tétel: »műveljünk rosszat, hogy meghozzuk a

jót; öljünk, hogy alkossunk.« Nem, nem! Átkozzátok el azokat, kik tömegsírokat ásnak, mert nem kél belőlük élet. Ez történelmi tévedés, melyből tó kell józanodnunk, A rossz eredménye csak rossz lehet. —

De megértem Marcelle Capy írásaiból, melegéből, színeiből és gesztusaiból, hogy nagy hőforrás és fény hívta őket életre: déli nap. Ugyanaz a nap, mely a Louis Blanc-ok fajtáját termelte, fel, egészen Jaurès-ig... És magamba szítt fénnel és meleggel teszem le, magam is felengedten és hevülten, Marcelle Capy igaz írásait.

— Gyorsvonat — írja. — Zsúfolt kocsi Katonák, hátizsákjuk vállszíjon. Egy civil. Egy asszony.

— Ketten jönnek vissza a frontról, kabátjuk elvesztette színét, bakancsukat megfehéřítette a sár, töltenytáskájuk derekukon lóg, zsák és puska mindkettőjüknél. Arcukat kikezdte a szakáll, szemük lázban ég, fogukat megfeketítette a pipa használata... Hátraküldték őket, mert bányamunkások. Két napja, hogy vagonról-vagonra kerültek. Nem érzik, hogy fáradtak, azt mondják:

— A pokolból átugrunk a paradicsomba.

— A civilember a »disznó boche«-okról kérdezősködik. Azt felelik:

— A németek? Éppen olyanok, mint mindenki más. Valaki átnyújt egyiknek egy képes lapot, egyikét amaz újságoknak, melyek oly örömet halmoznak egymás mellé durva tendenciájú vad jeleneteket Nem fogadja el.

— Ha az ember onnét jön, — mondja — többet nem beszél úgy, mint az újságok. Az ember tudja, miről van Szó...

Kihúz zsebéből valami gyűřött borítékot s a borítékól egy papírszeletet, melyen ügyetlen írás éktenkedik. Nevet és szótagolja az ártatlan szavakat:

— Az asszony — magyarázza — magától vont meg a legszükségesebbet, hogy nekem csokoládét küldjön a frontra. Holnap már otthon leszek, A pokolból a paradicsomba kerülök, tetszik-e érteni?

— Alig tudnak írni, alig olvasni. Kezük csak a szerszámjukra temett. Szeretik a munkát a családot, az életet. Békések és egyszerűek. És minden országban ők: a tömeg.

»A hírvivő« — mondja címnek Marcelle Capy.

— Meggörnyedt háttal jártak, mintha egyazon baj görnyesztette volna őket a föld felé. Ismerték őket jól az előljároságon. Gyakran jöttek és mindannyiszor megkérdezték:

— Vajjon kaptak-e róla hírt?

— Megírtak már csomó levelet, valamennyi válasz nélkül maradt, azután kitöltöttek olyan ívet, amit akkor küld az ember, mikor nem tudja, hová lett a fiú. Most vártak.

— A délután csendes volt és búbájós a külvárosnak ez a sarka, mely kivirult a szilvafák fehér csokraitól,

— Az előljáró úr elküldött titkáráért. Az jött, magasan, mereven, szemüvege helyes egyensúlyban orra fölött. Igen becsült ember volt. Béke idején a revansot követelte, minden este, pohárka mellett, vacsora előtt. Mióta háború lett, győzelmekről beszélt a közel jövőben látta Berlin bevételét és kijelentette, ökölbe szorult kézzel, hogy a »boche« fajzatnak legnagyobbtól legkisebbig ki kell pusztulnia. Ettől eltekintve, miután gyermektelen volt, csendes életet élt kis kertes házban feleségével. S minthogy ötvenedik évében járt,

mivel sem tartozott a hazának s minthogy a községnek szüksége volt világosságára: tűzhelye mellett maradhatott, ahelyett, hogy besorozták volna.

— Senki sincs, — mondta az előljáró úr — aki ezt a küldetést annyi tapintattal intézhetné, mint maga. Ennek a Bizonyosnak megkaptam halálhírét Itt a hivatalos írás. Lelkére kötöm, hogy a legnagyobb kímélettel járjon el.

— A hírvivő keresztülment a téren, befordult az utcácskába, benyitott a kertajtón. A csepp ház valamennyi feltárt ablakával nevetett a napon. Az ember salátaágyat gyomlált, az asszony villogóra mosott fehérneműt javított. Felkelt

A fiamról jött hír... Hol van?

— A becsület mezején elesett, asszonyom.

— Sikoltás hasította a levegőt. S a hírnök ezt látta: egy szegény, fehérhajú teremtményt, aki a salátapalánták között a földön vergődött s egy tragikus arcú aggastyánt, aki öklét emelte fel.

— A hírnök eltávozott vállat vont és megállapította: — Rossz franciák!...

— Jaurès meghalt — árja a »Holtak« ciklusában. — Mikor a szomorú hír elterjedt alig tudta elhinni az ember. Lehetséges-e, hogy ily hatalmas erejű, ily tüneményes értelmiségű ember egyszerre csak eltűnik? Ó, sajnos, egy vakbuzgónak bűnös keze elkövette a helyrehozhatlant s a gondolat egész világa gyászba borult.

— Emlékszem az első napra, melyen beszélni hallottam. Toulouse-ban volt, Tolsztoj halálakor. A Varieté-színházba a hírneves orosz íróról előadást hirdetett.

— Jaurès beszélni fog... A tömeg megrohanta az elővételi pénztárat; nem telt időbe, hogy az utolsóig elkelt minden jegy. A kitűzött napon, csütörtöki nap volt, a színház felé tömeg tolongott. Minden, ami a város értelmiségéhez tartozott idecsődült azon a napon. Eljöttünk néhányan diáklányok is, kiknek a tanulás szenvedélyünk volt Porban és napban álldogáltunk s a határtalan vággyal szívünkben, hogy meghallgassuk a szónoki szavakat. S míg a türelmetlen és be nem féréző tömeget kizárták az ajtók mögött benn előtűntünk Jaurès megjelent.

— Széles vállairól, hatalmas nyakáról, fényszemeiből az élet nyugodt ereje áradt. Ő egymagában jobban, erősebben élt: élőbb volt, mint az az egész remegő fiatalság, melyet idecsődített hangjának káprázata. A kis, banális díszletű színpadon olybá tűnt nekünk, mint a Titán, ki a világ jövődjét fején hordozza. És igen nagy csend lett, mikor harmonikus és csengő szavai elhagyták ajkait.

— Mi nem ismertük őt nem tudtuk politikai életét, soha nem olvastuk újságcikkeit Még nem voltunk busz évesek... És mégis úgy éreztük, hogy egyszerre magával ragad. A lelkesedés felszivódott ereinkbe. Beavatta elkábult lelkeinket a szépnek és igaznak kultuszába* olyan kitörésekkel, amelyeneket addigélél soha nem hallottunk. Nem volt ő népszónok, aki a tömeget szította és nem is volt irodalmi előadó, de mindez volt és több ennél. Lezart szemekkel, csak hangja ütemére figyelve elfogván a villámokat, melyek gondolatától a miénkhez cikkáztak át, áhítatosan rezegtünk. Ő egész Délnek tüzet jelentette. Mikor elhallgatott, verejéktől borítva, és felemelt karokkal, — a kezeink egymásba verődtek és kiáltások fakadtak fel torkunkból. Szemeink elé feltárt nemismert láthatárokat. Egy órán kereszt-

tül elszakított bennünket szegény életünktől, melyet alig kezdtünk meg s mely máris gazdag volt csalódásokban.

— Egész hálánkat kiáltottuk most feléje, talpon, székünk tetejéről és mindent, ami legjobb volt lelkeinkben, azt feléje dobtuk áldozásul. És ő, nyugalmasan a bilincseikről leszábadult szenvedélyek viharában, lassú léptekkel hátrált és eltűnt a színpalak mögött.

— Ettől kezdve ennek az embernek emléke megmámdt szíveinkben, mint féltett kincs.

— Ereje, végtelen esze, életgazdagsága magához vont mindent, ami fiatal, igazságra szomjas és kultúrára eszmélt.

— És ezért történik, hogy ma, minden politikai felfogástól eltekintve, minden gondolkodó fiatal lény sírva áll a ravatal mellé, melyre egy Embert durván leterítették.

Helyünk nincs, hogy Marcelle Capy könyvéből egyebet idézzünk. De különben is: ez a könyv arra való, hogy minden ember elolvassa. Senki nem tudna oly nemeset írni róla, amilyenek ez az asszony válik be a dolgokon keresztül, az adatok jegyzésében és keresetlen szavain túl.

A Feministák Egyesületének nagygyűlése a gyermekmunka ellen.

A gyermekvédelem komoly szakemberei gyűltek össze a F. E. meghívására a régi képviselőház termében, hogy mint az átmeneti gazdaság egyik legfontosabb és legsürgősebb intézkedését követeljék a törvényhozástól a gyermekmunka teljes eltiltását A gyűlés előadója, dr. Edelmann Menyhért, a nagyváradi állami gyermekmenhely igazgatófőorvosa, idézi Sztéryni Józsefnek azt a régebbi mondásait, hogy a »gyermekmunka nem egyéb, mint hatóságilag engedélyezett gyermekpusztítás«. De azonfölül rossz üzlet is: pillanatnyi haszon kedvéért odadobja a jövő emberéletem, a hasznos felnőtt munkást. Különösen aktuális ez a kérdés most, mikor már az iskolásgyermekek szünidejét is elveszik, mikor már a municiógyárakban is gyermekeket alkalmaznak. Pedig képzelné sem lehet természetellenesebb intézkedést, mint ha akár gyermekekkel, akár azok anyáival emberpusztító eszközöket készíttetnek. Mint munkáspénztári orvos, nagyon sok olyan gyermeket kezelt, akinek keze-lába elfagyott, ujjai meggémbereedtek a súlyos robotban. Mint vizsgálóbiztos, az iparostanonciskola növendékeit figyelte meg, akik közül nem egy még; a vizsgán is elaludt a kimerültségtől. A jól vezetett inas-otthon lényegesen javít az inas helyzetén; biztosíthatja számára a tiszta, jól szellőző hálószobát, a kielégítő és egészséges táplálkozást; a munkáltatók is megbarátkoztak már vele, mert fokozza a munkaképességet. Alapelveül tüzi ki, hogy minden gyermeknek joga van a zavartalan testi és szellemi fejlődésre. Védelmet kívánja a gyermeket még saját szüleinek, hozzátartozóinak túlkapásai ellen is. A bérmunka elvonja a gyermeket az iskolától és oly helyzetekbe juttatja, amelyekben megszokja az alkoholt, a szivarozást és káros befolyások alá kerül. Felhaborító, hogy a mesternek joga van visszavezetenni a tanoncot, ha ez a szerződés tartama alatt menekülni kivan rossz helyzetéből. Utal az iparfelügyelet hiányaira. Nem kazánvizsgálókra van szükség, hanem szociálisan képzett munkásnőkre és férfiakra, akik magértik a szociálpolitika követelményeit. Fény es László országgyűlési képviselő megrázó szavakkal ecsetelte az Iparostanoncok helyzetét és munkaerejüknek kizsákmányolásáról szolgált szomorú adatokkal. A határozati javaslat oly irá-

nyú módosítását ajánlotta, amely szerint az iparostanoncok kellő élelmezésének és ruházatának biztosítására törvény útján kell kötelezni a mestereket. Zajos helyesléssel fogadott előadása után Kató na Béla közgazdasági író méltatja a kérdés jelentőségét a népesedés szempontjából. A munkaerőkorai kiuzsorázása még a kapitalizmusnak sem érdeke. A nők politikai érettségére vall, hogy éppen most, az emberpusztítás korszakában foglalkoznak e kérdéssel. Az ifjúnunkások érdekében szükségesnek tartja, az időközönként megismétlődő orvosi vizsgálat rendszeresítését. Ugyazintén orvosi tanács alapján kellene pályát választaniuk a gyermekeknek. Kiegészítésié szorul a fiatalokúak bíróságára vonatkozó törvény is. Kis Adolf, a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár igazgatója, megdöbbentő adatokkal illusztrálja azokat a szörnyű állapotokat, amelyek a gyermekmunka teién ma uralkodnak. A Munkásbiztosító Pénztár kimutatásai szerint a pénztári orvosokhoz már 8 éves gyermekek jönnek fel pénztári betegek gyanánt. A baleseti statisztikában apró gyermekek szerepelnek. Volt rá eset, hogy egy 8 éves gyermeknek életjáradékot kellett adni. Ez a csekély átlagos keresetnek 60%-a volt, tehát az ilyen gyermek egész életéie koldussorsra van kárhozthatva. Szirmai Oszkárné betereszti a következő határozati javaslatot, amelyet Fényes László és Katona Béla indítványával kiegészítve egyhangúlag elfogadott a nagygyűlés:

A Feministák Egyesületének 1917. október 24-én a régi képviselőházban tartott gyűlése

a jövő nemzedék testi és szellemi fejlődésében helyrehozhatatlan károkat okozó, a munkásviszonyok kialakulását kedvezőtlenül befolyásoló gyermekmunka ellen mind eugenikai, mind közgazdasági szempontból erélyesen tiltakozik;

követeli, hogy az átmeneti gazdaság kérdéseinek rendezése alkalmából tiltsa el a törvényhozás a 16 évnél fiatalabb gyermekeket mindennemű kenyérkereső munkától, legyen az akár testi megerőltetés, akár művészeti produkció vagy bármely szellemi bér munka;

abban a meggyőződésben, hogy mint a külföld számos országában, Magyarországon is ez fogja megkönnyíteni ennek és a gyermek javára szolgáló más törvényes intézkedéseknek megvalósulását, ha a nők teljes politikai egyenjogúsításával az anyai gondoskodás szelleme bevonul a törvényhozásba: a kiuzsorázott gyermekek érdekében is sürgeti a nők aktív és passzív választójogának törvénybeiktatását.

Fajpusztulás.

Írta: Szegvári Sándorné.

Oktober havában folyt le Budapesten az első magijai Országos Népegészségügyi Nagygyűlés.

A négy napig tartó kongresszus először is beszámoló volt arról a pusztításról, rombolásról, melyet a háború eddig véghez vitt a faj egészségében. Előkészített bennünket továbbá azokra a vészes következményekre, melyek a közeljövőben fognak csak jelentkezni. És hallottuk végül indítványok sorozatát, látuk tervezetek körvonalait kibontakozni, melyek megvalósítása lehetővé tenne a rettenetes veszedelmek enyhítését,

Lehet-e ezeket a problémákat négy rövid nap alatt körülményesen, mélyrehatóan letárgyalni és alaposan megvitatni? Nem lehet. Azt hisszük, hogy az idő rövidsége volt egyik oka annak, hogy a kiváló gondossággal elkészített és különösen orvosaink nagy dicsőségére mondhatok, majdnem kivétel nélkül az igazi haladás

jegyében kidolgozott laboraturnok, az érdekes és gazdag vitaanyag ellenére, a kongresszus végeredményben még azt a relatív megnyugvást sem váltotta ki belőlünk, melyet tőle elvártunk. Másik oka e körülménynek arra vezethető vissza, hogy azoknak a közegészségügyi követeléseknek, melyeket mi asszonyok legfontosabbaknak minősítünk, felkarolása nem történt meg azzal az erélylyel, azzal a nyomatékossággal, mely kilátásba helyezte volna, hogy a kormány, mely valamennyi tárgyaláson képviseltette magát, ezeket az intézkedéseket a közel jövőben mint múlhatatlanul szükséges és sürgős reformokat meg is valósítja.

A kongresszus egyik főproblémája a népesedés kérdése volt.

Szterényi József a háború okozta fajpusztulás arányait megdöbbentő számsorozatokban mutatta be. A gyermekhalálozás a háború alatt megkét-szereződött, 13%-ról 26%-ra emelkedett. Az általános halálozási arányszám is emelkedett, egészen eltekintve a harctéri veszteségektől. A születések száma 1914-ben még 614.000, 1916-ban már csak 292.000, 1916-ban 94.000-rel több volt a haláleset, mint a születés. Ehhez az elszomorító képhez csatoljuk hozzá a következő adatokat: A harctéri veszteségeket, a tuberkulózis áldozatait a jelenben és a jövőben; a fokozott kiterjedésű nemi betegségek csirapusztításait; (Nékám Lajos tanár előadásának adatai szerint már most is 20 százalékra tehető Magyarországon a nemi betegek száma.) A rossz táplálkozás következtében beálló degenerációs tüneteket; és végül azt a körülményt, hogy a fiatal, erős férfiak java elesik a harctéren, hogy a többiek testben meggyöngyülve és lélekben megtörve kerülnek haza és hogy tehát, dr. Müller Kálmán tanár szeiint, a jövő generáció a megfordított selectió alapján fog a világra jönni.

Mindezeket összegezve, az eljövendő degeneráció és depopulációnak oly rémképe jelenik meg előttünk, mellyel irtózáttal nézünk szembe.

Való igaz, hogy az anyák könnyeinek áradata nem íög megszűnni a békekötéssel sem és hogy az anyák cselekedetei, melyek a múltban elmaradtak, kétszeresen szükségessé váltak a jövőre nézve.

Lássuk tehát mit javasolnak orvosaink, szociálpolitikusaink a jövőre nézve?

Itt ki kell mindenekelőtt emelnünk, hogy az előadók majdnem kivétel nélkül, majdnem teljes harmóniában kifejtették, hogy nem a születések száma, hanem emelésében látják a probléma megoldásának lehetőségeit. »Nem lehet a magyar anyák feladata, — mondta Müller Kálmán tanár megnyitó előadásában — hogy a gyermekhalandóságnak, a tuberkulózisnak és a kivándorlások deficitjét ők fedezzék, sőt ellenkezőleg, az államnak feladata mindent elkövetni, hogy a hiányokat megszüntesse. Az újszülötteket életben tartani és egészséges nemzedékké nevelni, ez az állam feladata.«

Li e b e r m a n n Leo tanár pedig hasonlóan nyilatkozott, mikor szerencsének minősíti ezt a jelenséget, hogy mindinkább háttérbe szorulnak azok az ideárlisták, akik a természetes szaporodás növelését a szürlések számának emelésével, erkölcsi hatások és törvényes hatalmi intézkedések révén tartják elérhetőnek, ami azzal a veszéllyel fenyegeti az igazi haladást, hogy terelheti a figyelmet a gyakorlati eredményeket valóban biztosító lépé-

sektől, melyek a halandóság csökkentése felé kell, hogy irányuljanak.

Szana Sándor dr. a gyermekvédelemről tartott előadásában sokat foglalkozik a kérdés szociális vonatkozásaival. Az általános gazdasági viszonyok javulásában látja elsősorban a gyermek jobb jövőjének alapjait. Követeli a munkásbiztosítás kiterjesztését a mezőgazdasági munkásokra is. Vázolja az állam feladatait a gyermekkel szemben, annak fejlődése minden korszakában, Midőn bemutatta a gyermekhalalozási statisztikát elmulasztotta felemlíteni, hogy a legnagyobb sülyedések ott jelentkeznek, ahol a nők községe és politikai választójogot gyakorolnak.

Tauffer Vilmos az anya- és csecsemővédelem országos szervezését és kiépítését jellemezte. Láttuk szavaiból, hogy az anya- és csecsemővédelem eleme, alfája és ómegája a szakszerűen képzett hivatásos védőnő és a bábakérdés kielégítő megoldása.

Nem esett elég szó, felfogásunk szerint, a faj minőségének javításáról Madzsar József előadása nem mutatott elég határozott irányt és konkrét követeléseket nem állított fel elég határozott és erélyes formában. Fejtegetései arra konkludáltak, hogy a közfelfogást át kell alakítani és fogékonnyá tenni az eugenika tanai számára, és hogy elsősorban az egészséges gyermekek gondozásával és nevelésével kell törődni és nem a társadalomra nézve káros, értéktelen vagy csökkent értékű beteges, degenerált elemekkel.

A felhangzott javaslatok között volt kettő, melyet nagy hangsúllyal előadtak és melynek megvalósítását különös energiával követeltek az orvosok: Egészségügyi minisztérium felállítását, szakemberek vezetése alatt és az egészségügyi közigazgatás reformját.

Az utóbbi kérdésnek Katona József miskolczi főorvos volt az előadója. Kifejtette, hogy mindenképp a közegészségügyi közigazgatást a politikai közigazgatástól el kell választani. Az egészségügyi közigazgatás választott tisztviselő lássa el aki nem folytathat magánprakszist. Követeli a bábák jobb javadalmazását és egy közegészségügyi rendőrség megszervezését.

A lakás és ételmezés ügyének kétségbeejtően krízises helyzetét tekintve, nem igen nyugtatott meg bennünket az, amit előadóktól és hivatalos személyiségektől hajlottunk.

Pikler Gyula a káros telekspekuláció megszüntetésében megfelelő adóreformok segítségével és hatósági lakástermelésben látja a jobb jövő alapjait. A közéletre nézve pedig Nagy Ferenc megállapította, hogy az állam fokozott gondoskodását, melyet a háború alatt kifejt, át kell vinni a békés időkre is. Találó szavakat mondott a kérdésről Lisbermann Leó tanár, amikor az állam feladatáról emlékezett meg a népélelményezés tekintetében: »Kereskedelmi szerződéseknél, vámtételek megállapításánál sohasem az volt a domináló kérdés, vajjon milyen hatással lesznek azok a népélelményezésre, az egész nép egészséges fejlődésére, hanem a népet helyettesítve egyes érdekkörökkel, az ország valódi érdekét vélték előmozdítani, ha sikerült a külföldi versenyt az árakat csökkentő behozatal elé gördített akadályokkal legyőzni.«

A hozzászólások száma oly nagy volt, hogy azok zöméről helyszüke miatt nem referálhatunk, bármily érdekes és fontos kérdéseket vetettek is fel a vitázók, mindamellett, hogy csak öt pernyi idő jutott egy-egy felszólalónak.

A nők állásfoglalása nem Juthatott kellően érvényre, mert női előadó nem szerepelt a kongresszuson. Tagtársaink közül a vitában résztvettek Szirmai Oszkárné, Mellerné M. Eugénia és Szegvári Sándorné.

Szirmainé kifejtette, mily mulhatatlan szükséges az anya- és csecsemővédelem terén az orvos mellett mindig az asszony munkája. Bebizonyította, hogy azok a káros hatások, melyek a nő térfoglalása az ipari munkában a szülések és gyermekhalalozás tekintetében a kongresszuson bemutatott statisztikák értelmében beálltak, erélyes szociálpolitikai intézkedésekkel ellensúlyozhatók és hogy végeredményben a nő munkája csak hasznot jelent a faj egészségére nézve.

Mellemé a központi háztartások szükségességét emelte ki és a praktikus kivitel lehetőségekre utalt. Kívánja, hogy ilyen kérdésekben a nők véleményét is hallgassák meg.

Szegváriné követelte a házasságon kívül született gyermekek teljes egyenjogúsítását, az anyasági biztosítás kiépítését és kiterjesztését, a középosztályra is. Indítványozta továbbá sürgősen a házasságkötés előtti egészségügyi bizonyítvány alapján elrendelendő házassági tilalmat fertőző nemibetegség esetében és a prostitúció hatósági szervezésének megszüntetését. Ráutalt az anyák mély érdekeltségére a közegészségügy minden kitérésére vonatkozóan.

Aki még eddig nem tudta annak bebizonyította ez a nagygyűlés, hogy a közegészségügy kérdésének politikai vonatkozásai messze túlmennek azon, amit egy központi igazgatási szerv, legyen az bár egy közegészségügyi minisztérium, hatáskörében el lehet intézni, hanem a közegészségügyi követelések tudatos felkarolása kötelessége az államnak a törvényhozás minden terén. A társadalom eleme, legmagasabb értéke az ember és ha kormányozná annyit jelent, mint a, jövőbe látni, a jövőt előkészíteni, akkor jó politikai csak az lehet, aki egy egészséges nemzedék létfeltételeit teremti meg.

Ami eddig a politikában történt, éppen ellenkező irányba terelte az emberiséget. A büszke fehér fajt — éppen a legfejlettebbet — a megsemmisülés örvényének szélére vitte.

Hiába, az emberi elme legragyogóbb megnyilvánulása is csak »Überbau«-ja az ősi ösztönéletnek. És ha szükséges volt a faj megmaradására, boldogulására, hogy az emberi agyvelő kifejlődjön, akkor ez nemcsak a férfire, hanem a nőre nézve is szükséges volt. Borzadva éljük mi ma át annak a következményeit, hogy a nő elméje évezredek át kapcsolódik a fejlődés menetéből és ezáltal az ő erős fajfentartó anyai akarata kapcsolódott az ember sorsának intézéséből.

Ha mi tehát ma helyet kérünk a munka és a művelődés minden terén: ha aktív és passzív választójogot követelünk minden nő részére, akkor mi ezt nemcsak azért tesszük, mert a nők számára is helyet kívánunk »a napon«, hanem, mert tudjuk, hogy csak ezen az alapon remélhetjük, hogy valamikor talán mégis csak bekövetkezik az emberi faj nyugalmas, normális életének egészséges korszaka.

Fájós lábakra

ajánlja készítményeit

Gerő Adolf Fia ortopéd cipőmester

Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 14. sz.

SZEMLE.

Országos gyermektanulmányi szaktanácskozás.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság november 4-én tartott II. országos tanácskozásának napirendjén 2 főkérdés szerepelt:

a) a tehetséges gyermek felismerése és ennek alapja célravezető nevelése,

b) a gyermekek erkölcsi züllésének okai és megelőzésének eszközei.

Mindkét kérdés elméleti tárgyalása a legjobb kezekben volt. Dr. Révész Géza széleskörű kísérleti tanulmányok alapján mutatta ki, hogy a legtöbb tehetség nemi a gyermek-, hanem az ifjúkorban válik felismerhetővé; mélyen járó analízissel bontotta elemeire azt a jelenség-complexumot, amelyet a tehetség szóban szokás összefoglalni. Előadásának a gyakorlatra utaló konklúziója csupán általánosságokban mozgott, de az egész előadás tartalma biztos alapjául szolgálhat annak az elvnek, amelyet lapunk és a Feministák Egyesülete sok év óta hirdet, de politikai hatalom hiányában eddig teljesen érvényre juttatni nem tudott: a tehetséges gyermek kiméltése, fejlődő erőinek spontán látéka biztosítja legjobban egészségesebb testi és szellemi fejlődését. Teljesen jogosulatlan tehát az az erőszakos fejlesztés, amelyet hiu nevelők és kapzsi hozzátartozók mindennemű nyilvános szerepeltetéssel siettetnek. Ez az egész tanácskozásnak egyik legértékesebb tanulsága; reméljük, hogy a Magyar Gyermektanulmányi Társaság minél szélesebb körben törekszik majd terjeszteni.

Az erkölcsi züllés okairól dr. Révész Margit értekezett. Mint a fiatalok budapesti bíróságával kapcsolatos pszichológiai laboratórium vezetője, gazdag kísérleti anyagot, egyéni esetek tanulságos elemzése kapcsán mutatta ki, hogy a züllés veszélyét fokozó szellemi sajátságok kedvező gazdasági viszonyok közt, megértő környezetben nem szükségképp károsak; ellenben végzetes hatásúak ott, ahol a nyomorúság és a meg nem felelő családi kör irányítja a gyermek fejlődését. Nagyjelentőségű javaslatban konkludál: a javító-nevelő-intézetek specializálását javasolja a reájuk szoruló gyermekek szellemi típusa szerint. Ez fogja lehetővé tenni, hogy a túlérzékeny gyermekek kiméltetés elbánásban részesüljenek, azoknál pedig, akiknél az akarat nehezen kelt motorikus reakciót, energiájukat fokozó módszereket alkalmazzanak. Javasolja továbbá az intézetbe befogadás korhatárának 8-10 évre leszállítását.

A tehetséges gyermek érdekében szükséges intézkedések tárgyalása nem felelt meg a tanácskozás céljának és színvonalának: Plichta Béla szegedi tanár nagy szorgalommal, eklektikusán összeállított referátuma teljes egészében azon a téves nézeten alapult, hogy a tehetséges gyermekeket külön iskolákban kell nevelni és csak számukra kell megvalósítani mindazt, ami a tanítás eredményét a modern pedagógia elvei alapján biztosítja. Az előadás nyomán megindult élénk, szenvedélyes vitában dr. Ranschburg Pál világította meg néhány szóban legélesebben, mennyire képtelenség a »tehetségesek« iskolájáról beszélni, holott úgy szólván minden tehetséges gyermeknek más képessége az, I amely a normálisnál fejlettebb: a matematikai tehetség ismét csak olyanokkal kerülne össze, akik matematikában gyöngébbek, míg a történelem, vagy a földrajz, vagy az irodalom iránt nála sokkal több érzéket mutatnak és viszont. Mások gyakorlati szempontból arra utaltak, mily kevésbé volna remélhető a tehetséges gyermekek elfogulatlan kiválogatása. Ismét az a tanulság domborodott ki: ne kínozzuk valamely irányban szembetűnően tehetséges nő-

vendéket, ha más téren gyengébben halad; viszont ne igazassuk tehetsége folytonos fitogtatásával, hanem engedjük azt nyugodtan fejlődni.

Sándor József brassói törvényszéki bíró alapos tanulmányban ismertette a züllés veszélyének kitett gyermekek érdekében szükséges intézményeket és intézkedéseket. Sajnos, az egy napi tárgyalásra kitűzött rengeteg; anyag oly sok időt vett igénybe, hogy 'este 8 órakor már csak néhány érdeklődő' de agyonfáradt ember hallgathatta előadását. Remélhetőleg mind ezt, mind dr. Kármán Elemér törvényszéki bíró előadását, amely a késői óra miatt elmaradt, remélhetőleg »A Gyermek« fogja egész terjedelmében közölni.

Az egyéni jellemlapok szerkesztésének szempontjairól dr. Weszely Ödön betegsége folytán Nagy László értekezett. Nagy elméleti apparátussal, de kávégyakorlati érzékkel kezelte a kérdést, ami talán annak tulajdonítható, hogy esek az utolsó napokban vállalta az előadói tisztet. Szerettük volna dr. Edelmann Menyhérten és Martos Agostnén kívül, akik közül előbbi 3000 nagyváradi gyermek egyéni lapjainak átvizsgálásáról számolhatott be, másokat is hallani, pl. az Új iskola igazgatóját, akinek szintén annak gyakorlati tapasztalatai e téren.

Nagyon fontosnak tartjuk Edelmann dr. azon javaslatát, hogy egyéni lapoknak és ne jellemlapoknak nevezék ezeket az adatgyűjtő íveket, nehogy conduitlista módját a kezeljék azokat és a gyermekek nézve dehonestálónak tekintsek egyes adataikat. Dr. Ranschburg Pál felszólalása mutatta, hogy ettől a veszedelemtől is tartani kell.

A svéd nők választójoga.

A svéd képviselőválasztásokból keletkezett kormányválságnál érdekes szerepe volt a nők választójoga kérdésének is, A választások eredményeképpen eltolódott párt-hatalmi viszonyok mellett koalíciós kormány alakítása látszott a legalkalmasabb megoldásnak. Ez valamennyi párt álláspontja volt, végül azonban mégis le kellett mondani a teljesen pártközi kormányról, mert a liberális és szociáldemokrata pártok csak úgy vállalkoztak arra, hogy a kormányban helyet foglaljanak, ha a nők aktív és passzív választójogát kabinetkérdésként programmba veszi az új kormány. A konzervatív párt erre nem akart vállalkozni és miután a haladó pártok többségben voltak, a kormányhatalmat a konzervatív pártok kizárásával ők vették át. Az új kormány legsürgősebb teendői közé felvette a nők aktív és passzív választójogának megvalósítását.

CRAUSS SÁRI

művészi kivitelű kézimunkái.

Műtermében brokátok, régiségek, gobelinek kaphatók. ∴

Vállal montirozásokat, összeállításokat.

Budapest, Falk Miksa-utca 15.

elnököt, valamint a demokratikus eszmék kiválóbb politikai képviselőit sürgönyileg üdvözölte.

A választójog és ezzel összefüggő kérdések megvilágítása céljából szemináriumszem előadásokat rendeztünk. Előadók voltak: dr. Katz Lipót és dr. Ágoston Péter.

A kormány változással együttjáró változás a főispáni székben alkalmul szolgál, hogy az új városi főispánt, Ember Gézát a nők választójoga melletti állásfoglalásra kérjük, aki programbeszédében ki is terjeszkedett a nők választójogára. Hoványi Géza országgyűlési képviselőnk, akinek küldöttségileg nyújtottuk át 300 aláírással ellátott kérvényünket a nők választójoga érdekében, szintén ígéretet tett arra nézve, hogy ügyünk mellett «rinak idején felszólal a törvényhozásban.

Október 14-én a városházát, zsúfolásig megtöltő rendkívül impozáns nagygyűlést rendezett az egyesület, az általános nőkre is kiterjedő aktív és passzív választójog mellett való állásfoglalás céljából. A nagygyűlés, melyen Ágoston Péterné, Szegvári Sándorné Budapestről, Miklós Jutka, Szigethyné Ullmann Erzsébet és Fazekas Mihályné szólaltak föl, elfogadta a következő határozati javaslatot: »A nagygyűlés a Feministák Egyesülete 1917. október hó 14-én tartott nyilvános gyűlése lelkes örömmel üdvözli a kormányt a választójogi reformnak eddig nyilvánosságra jutott ajánlásáért, mely a választójognak a nőkre való kiterjesztését is tervbe vette.

Tekintve azonban, hogy a választójog az államok mai politikai berendezése mellett igen fontos eszköz egyesek és osztályok gazdasági és kulturális érdekeinek előmozdítására, továbbá, hogy csak a politikai jogok nevelő és érlelő hatása alatt fogják egyesek és osztályok tudatosan és komolyan a háború után rájuk váró nagy feladatokat elvégezni;

tisztelettel kérjük a kormányt, olyan választójogi javaslat benyújtásai a, mely az általános választói jog elvi alapján állva, minden férfire és mindenkoré kiterjeszti úgy az aktív, mint a passzív választójogot!«

Tartalom:

Bédy-Schwimmer Rózsai A nők passzív választójoga.....	153
Új világrend.....	170
gróf Teleki Sándorné : A feminizmus erkölcsi alapja.....	170
gróf Károlyi Mihály a nők választójogáról.....	172
Ady, Kernstok, Bartók a nők választójogáról.....	173
Vajjon miről is beszélhetek?	174
Választójogi gyűlés a Belvárosi Polgári Körben.....	374
Balázs Béla: Fő a logikai.....	175
Dénes Zsófia-. Francia nő a békéért	176
A Feministák Egyesületének nagygyűlése a gyermek munka ellen.....	177
Szegvári Sándorné: Fajpusztulás.....	178
Szemle	180
Jelentés a Nagyváradai Feministák Egyesületének működéséről.....	181
A Feministák Egyesületének és az Állandó Béke Magyar Feminista Bizottságának tagjaihoz!.....	182

A szerkesztőség tagjai :	Laptulajdonos :
Bédy-Schwimmer Rózsai felelős szerkesztő	Feministák Egyesülete
Szikra (gr. Teleki Sándorné)	Szerkesztőség és kiadóhivatal :
Pogány Paula	V., József-tér 9. szám.
	Telefon : 142-40.
»A Nő« a Feministák Egyesületének, annak felvidéki, nagybecskereki nagyváradai, nyíregyházi, szegedi és temesvári fiókjának, és a „Férfi liga a nők választójoga érdekében“ hivatalos közlönye.	
Lapunk tartalma csak a forrás megnevezésével vehető át.	

A Feministák Egyesületének és az Állandó Béke Magyar Feminista Bizottságának tagjaihoz!

Vidéki tagtársainknak, akik a passzív választójog ügyében levelekkel és sürgönyökkel ostromolják a központot november 3-a óta, nem győzünk külön-külön felelni; lapunkkal körülbelül egyidejűleg körlevélben válaszolunk aggódalmas kérdezősködésükre. A nyilvánosság előtt csak annyit, hogy *rajtunk áll, erőnk latbavetésétől függ*, mennyit érhetünk el a politikai jogok terén; ha sikerül megértetnünk a kormány minden tagjával, az összes pártok minden képviselőjével, hogy *első lépésnek sem lehet elég, ha egyetlen nő sem vehet részt ezután sem a képviselőház tárgyalásaiban*, akkor nem kell feladnunk a reményt, hogy Magyarország választójogi reformja» ez a korszakalkotó törvény, nem csak tessék-lássék, hanem demokratikusan és emberi megbecsüléssel gondoskodik a nőkről. Ezt nem csak a nők érdekében kell kívánnunk, hanem azért is, hogy az entente oldalán ne kételkedhessenek többé Magyarország demokratikus haladásának becsületes komolyságában.

Budapestre érkező tagtársaink előzetes értesítését kérjük levében vagy megérkezésük után telefonon, nehogy elmulasszuk őket. Különösen fontos ez *vasárnapon*, amikor vezető tagtársaink csaknem mind vidéken szoktak elfoglalva lenni.

December 15-én, szombaton d. u. 6 órakor egyesületünk helyiségében tartjuk

évi közgyűlésünket

a következő napirenddel: 1. Elnöki megnyitó. 2. Alapszabály módosítás. 3. Titkári jelentés, 4. Pénztári jelentés, 5. A számvizsgáló bizottság jelentése. 6. Esetleges indítványok.*

*Alapszabályaink értelmében esetleges indítványok a közgyűlés előtt nyolc nappal az elnökségnél írásban nyújtandók be.